

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs I. Vtrum Deum esse sit per se notum. artic. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

prologo in Leuiticum, & alij Patres. Denique ex materia seu re significata utroque sensu, iudicandum est in particulari, quando vnus sensus præstantior sit alio. Illorum enim verborum Deuter. 25. *Non alligabis os boni trituranis*, spiritualis sensus, quem Paulus 1. ad Corinthios, 9. explicat, nempe alendos esse ministros Ecclesiæ, præstantior est sensu literali. Vnde continuò subiungit Paulus: *Nunquid de bobus cura est Deo, An propter nos utique hoc dicit.*

• QVÆSTIO II.

De Deo, an sit.

ARTICVLVS I.

• Vtrum Deum esse sit per se notum.

Ordo quem
Deus seruat.

DISPVTATIS iis, quæ de sacra doctrina secundum se spectata erant explicanda, aggreditur primam partem ex quinque præcipuis, in quas vniuersam Theologiam in principio huius operis distribuimus, nempe explanationem Dei in se. Atque vsque ad quaestionem 26. de Deo, quatenus vnus quoad essentiam est, differit, quæ etiam prima erat illarum trium partium, in quas hanc primam summæ Diui Thomæ partem à principio distinximus. Hac igitur quaestione, id, quod cæterorum est fundamentum, inquirat, videlicet an Deus sit: atque hoc primo articulo, An Deum esse sit per se notum?

Intra nobis
esse cognitionem, quòd sit
Deus qui asseruerunt.

Et quidem Epicurus, vt est apud Ciceronem lib. 1. de natura Deorum, in ea fuit sententia, vt affirmauerit, *gentes omnes perceptionem quandam (quam ipse proleptim appellat) habere, quòd Deus sit, naturaliter hominum animis sine lege, sine more, sine instituto, aut sine doctrina insertam.* Quam sententiam sequitur eo in loco Tullius. Eidem subscribunt Damascenus 1. lib. fidei orthodoxæ cap. 1. ita inquit, *Attamen haud quaquam nos deseruit Deus omnimoda sui circumfusos ignorantia, quinimò cunctis cognitio, quòd Deus sit, ab ipso naturaliter insita atque ingenta est.* & Hieronymus (aut quicumque verus eius operis autor) in illud Iob 36. *Omnes homines vident eum, & in illud Psalmi 95. Etenim contexit orbem terræ, dicens, notitiam Dei naturaliter insitam esse cordibus nostris.* Quare hi omnes consentiunt videntur, quòd Deus sit, per se notum esse, licet non sit per se notum, qualis sit, nimirum quòd sit infinitus, prima causa, &c. Hanc eandem sententiam affirmat Abulensis quæst. 2. in 1. caput Exodi, & in eadem videtur esse Anselmus in libro contra insipientem.

Quæstio proposita, quæ à Theologis disputatur in 1. dist. 2. & 3. satis discussa à nobis est 1. Posteriorum cap. 3. quæst. 1. vbi conciliantes D. Thomam cum Scoto diximus, rem quidem significatam hac propositione, *Deus est*, si spectetur secundum se, & non vt his, vel illis terminis significatur, aut vt his, vel illis conceptibus apprehenditur, esse quidem secundum se per se notam, id est, ex suis tantum extremis cognosci posse eam esse veram, quo pacto res ipsa cognoscitur à beatis, qui diuinam essentiam manifestè intuentur. At verò nobis, qui in hac vita apprehendimus extrema confusè, nec penetramus naturam Dei, aut de illa proprium formamus conceptum, nisi per negationem imperfectionis, aut per respectum ad res creatas, qua ratione concipimus illam, ens infinitum, aut principium omnium rerum, vel aliquid simile, non esse per se notam, sed solum

Deum esse
nobis non esse
per se notum,
sed à posteriori
per discursum
cognoscitur.

A à posteriori, per discursum ex rebus creatis profectum, posse cognosci.

Addebamus deinde, si loqueremur de propositionibus quoad sua significata, vt tamen propositionibus ipsi significantur, tunc locum non habere diuisionem illam propositionis per se notæ, in eam, quæ est per se nota secundum se & non quoad nos, & in eam quæ simul est per se nota secundum se & quoad nos: quoniam quando extrema concipiuntur, & significantur confusè, atque adeò insufficienter, vt ex terminis intelligatur prædicatum conuenire subiecto, res, qua ratione ita significatur, atque vt obiectum est talis propositionis mentalis aut vocalis, neque secundum se, neque nobis est per se nota: quando verò extrema concipiuntur, & significantur ita distinctè, vt ex terminis necessaria connexio prædicati cum subiecto perspicitur, res, qua ratione ita significatur, atque vt est obiectum talis propositionis mentalis aut vocalis, est per se nota in se, atque etiam nobis. Quare cum in rebus secundum se nulla sit propositio, sed solum vt apprehenduntur ab intellectu, aut vt significantur his aut illis vocibus vel scriptis, sit vt propriè loquendo, nulla propositio sit dicenda per se nota secundum se, quæ non sit etiam per se nota nobis, vt Scotus rectè affirmavit: Longè namque diuersa propositio est, qua extrema concipiuntur distinctè & sufficienter, vt ex terminis prædicatum concipiatur conuenire subiecto, ab ea, qua non ita id concipiuntur. Esto res, quæ vtraque propositione significatur, eadem prorsus sit. Quia ergo D. Thomas hoc loco locutus est de propositione per se nota, quoad rem significatam dumtaxat, & non vt his vel illis terminis significatur, aut his vel illis conceptibus apprehenditur, vt verissimè dixit, dari propositionem per se notam secundum se, & non nobis: tamen minus propriè locutus sit, neque in eo sensu id negat Scotus, nec iure negare potest.

Vt ergo ad rem redeamus, conueniunt Diuus Thomas hoc loco, Scotus, cæterique Theologi cõmuniter, non esse per se notum nobis, Deum esse, atque ita proculdubio affirmandum est. Cuius rei efficacissimū argumentum est experientia ipsa. Quis enim in se ipso innatam Dei notitiam experitur? an non magis eam ipsam nos, vel docti ab aliis, vel ex proprio discursu ex rebus, quæ sub sensum cadunt confecto, comparamus? Quis præterea vquam propositis tantum terminis, atque explicata ipsa nominum significatione expertus fuit, se habuisse euidenter assensum, quòd Deus esset? an non potius discursu semper aliquo per ea quæ effecta sunt præmissa, eoque non ita facile cuique peruenit? At propositio per se nota ea dicitur, quæ ex suis terminis euidenter cognoscitur.

Verum dicunt aliqui, Nomine Dei intelligitur id, quod inter omnia est maximum, & dignissimum: omnes autem intuentes res esse, statim ex terminis intelligunt, inter eas aliquid esse maximum, atque adeò Deum esse, tamen multi eorum erent, arbitantes illud esse solem, aut rem aliam creatam, quam vt Deum venerantur.

Verum quàm debile sit eorum fundamentum, ex sequentibus fiet manifestum. In primis namque non est per se notum, esse rem aliquam merè spiritualem, sed id ex discursu non ab omnibus facile intelligitur: quòd si rem seculas spiritualem, non est per se notum, imò falsum est, esse aliquid nobilius homine: quare esto nomine Dei intelligatur id, quod inter omnia est maximum & nobilissimum, non est per se notum hominibus esse aliquid, quod ipsum Deum sit.

Deum esse nõ
est per se no-
tum nobis.

Obiectio.

Responsum.

Deinde,

Deinde, absque discursu cognosci non potest, non dari progressum infinitum in corporum numero...

Confirmitur ex sacris litteris.

Confirmitur non esse per se notum, Deum esse, ex illo ad Romanos i. Inuisibilia Dei a creatura...

Ad Hebraeos.

Ad Hebraeos vi. cum praemisisset Paulus, fides esse argumentum non apparentium...

Ex dictis colligi potest.

Ex dictis colligi potest, tam rudes & incultos posse aliquos homines esse, ut maxima cum probabilitate affirmare possimus...

Damasceus & Hieronymus.

Damasceus verò Damasceus & Hieronymus citati non aliam fortè notitiam Dei inditam hominibus intellexerunt...

Substitutione, qua à parentibus liberi, à proceribus & peritioribus imperiti quique de plebe informari solent...

Primo obicitur.

Ceterum probabit aliquis esse nobis per se notum Deum esse. Primo, quoniam hæc propositio, Deum esse colendum...

Secundo, quoniam esse, est ipsa quidditas Dei, idemque prorsus cum Deo, ut quæstione regia est ostendendum...

Secundo.

Ad primum respondent aliqui, principium illud practicum, Deum esse colendum, esse per se notum ei, qui Deum esse ignorat...

Ad primum.

Ad primum respondent aliqui, principium illud practicum, Deum esse colendum, esse per se notum ei, qui Deum esse ignorat...

Sicut etiam neutro est, qui intelligat, quid nominibus parentum, filiorum, & honoris significetur...

Quare cuicumque mortali simpliciter est per se notum, hoc est, ex sola terminorum explicatione manifestum, Deo debitum esse cultum...

Ad primum.

Ad primum.

Ad primum.

Ad primum.

Ad primum.

Ad primum.

bitum à creaturis, verè tribuatur natura diuina, siue tam ipsa quam res creata existant, siue omni ca-
reant existentia.

Ad secundum.

Ad secundum concessa maiori, dicendum est, mi-
norem tantum esse veram quando termini, aut
conceptus, quibus idem sibi ipsi tribuitur, sunt sy-
nonymici, veluti quando dicimus homo est homo, aut
Deus est Deus, vel quando, esto termini aut conce-
ptus non sint synonymici, penetratur tamen quid il-
lis significetur: secus autem quando synonymici non
sunt, nec penetratur quid illis significetur: tunc ete-
nim ex nostra ignorantia provenire potest, vt
earum rem sibi metipsi tribuamus, & nihilominus
arbitremur vnam cum altera non coherere. Ad il-
lud etiam, quod dicitur, nos non posse cogitare rem
aliquam cum contradictorio essentia: talis rei, di-
cendum est, id quidem esse verum, si illam quiddi-
tatem agnoscamus: secus autem si conceptu confu-
so, aut minimè quidditatiuo, tam rem ipsam, quam
contradictorium essentia: illius apprehendamus, quo
patet Deum: in hac vita concipimus.

Illud in hoc articulo adiungam. Quum duo ne-
cessaria sint, vt propositio aliqua per se nota sit, ve-
luti primo Posteriorum capite tertio, dicebamus:
vnum, vt ex notitiis extremorum cognosci possit
ea inter se necessariam connexionem habere: alte-
ram verò, vt careat medio ex quo possit à priori,
vt aiunt, demonstrari: planè hæc propositio, Deus est,
qua ratione in hac vita à nobis concipitur, non ex
eo non est per se nota, nobis, quod habeat medium,
etiam quo ad nos, ex quo à priori possit demonst-
rari, verum quod notitia extremorum ita obscura, at-
que imperfecta sunt, vt vi earum non possimus iu-
dicare vnum extremorum ex natura rei alteri con-
uenire. Quare neque per se nota est, neque demon-
strari potest à priori, quicquid Gabriel in 1. distin-
ctione tertia, quaestione quarta, affirmet, vbi existi-
mat, demonstrari posse à priori per notitiam, quam
de Deo formant Beati.

Verum nec medium illud à nobis adhiberi in de-
monstratione potest, vt patet, neque, si posset, adhi-
beretur causa, aut ratio, ob quam predicatum con-
ueniret subiecto, & subinde demonstratio ipsa non
esset à priori. Quod enim demonstratio, qua ex de-
finitione subiecti demonstramus passionem, sit à
priori, ex eo est, quod definitio significat distinctè
partes subiecti, quæ sunt re vera causa, ex quarum
coniunctione passio resultat.

ARTICVLVS II.

Verum Deum esse demonstrari possit.

Prima con-
clusio.
Demonstrari
non potest à
priori Deum
esse.

PRIMA conclusio, quam hoc loco Diuus
Thomas innuit, est: A priori demonstrari
non potest, Deum esse. Cuius rei hæc est ratio.
Quoniam cetera esse sit ipsa essentia Dei, &
fundamentum omnium diuinorum attributorum,
planè neque vera causa, neque ratio à priori, etiam
nostro modo intelligendi, excogitari potest, per
quam, Deum esse, demonstretur.

Secunda
conclusio.
A posteriori
potest de-
monstrari.

Secunda conclusio. A posteriori, siue ex effecti-
bus qui à solo Deo possunt produci, demonstrari
potest Deum esse. Hæc communis est, non solum
scholasticorum sed omnium, sed & sanctorum Pa-
trum, Hieronymi, Ambrosii, Anselmi, Bedæ, Atha-
nasilii (si is est eius operis autor) Chrysostomi, Oecu-
menij, Euthymij, & ceterorum expositorum in il-
lum locum Pauli ad Romanos capite primo, quod

Andrum est Dei manifestum est in illis, &c. eiuſdem
Chrysostomi homilia 9. & 10. ad populum Antio-
chenum, Augustini tractatu secundo in Ioannem, &
aliis locis quæ citat Beda in eundem locum Pauli,
Gregorij in illud Iob 46. omnes homines vident eum,
Damaseni libro primo, fidei orthodoxæ, capite pri-
mo, tertio, & quarto, Dionysij de diuinis nominibus
capite septimo, & aliorum: intelligitur autem idem
notum est, inquit, Dei (id est, quod de Deo inuestiga-
ri potest) manifestum est in illis, Deus enim illis mani-
festauit. Et nõ putamus per Angelos, per Prophe-
tam, aut Euangelistam (vt super Paulum, & homi-
lia 9. supra citata Chrysostomus rectè adnotauit)
subiungit, inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, id
est, ab homine, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas:
hæc autem intellecta conspici non possunt, nisi
Deum esse conspiciatur, quod euidentiam manife-
stè denotat. Probatur deinde ex illo Sapientie 13.
vbi scriptura gentes, quæ creaturas tanquam Deum
colerunt, increpat, De his, inquit, quæ videntur bo-
na, non poterunt intelligere eum, qui est, neque operibus
attendentes agnouerunt quis esset artifex. Et infra: A
magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit
creator horum videri. Idem probatur ex illo Psalmi
18. Celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius
annuntiant firmamentum eius: quod testimonium late
prosequitur & explicat Chrysostomus homilia 9.
citata.

B Probatur verò ex eodem testimonio Pauli, Quod
notum est, inquit, Dei (id est, quod de Deo inuestiga-
ri potest) manifestum est in illis, Deus enim illis mani-
festauit. Et nõ putamus per Angelos, per Prophe-
tam, aut Euangelistam (vt super Paulum, & homi-
lia 9. supra citata Chrysostomus rectè adnotauit)
subiungit, inuisibilia enim ipsius à creatura mundi, id
est, ab homine, per ea, quæ facta sunt, intellecta conspi-
ciuntur, sempiterna quoque eius virtus & diuinitas:
hæc autem intellecta conspici non possunt, nisi
Deum esse conspiciatur, quod euidentiam manife-
stè denotat. Probatur deinde ex illo Sapientie 13.
vbi scriptura gentes, quæ creaturas tanquam Deum
colerunt, increpat, De his, inquit, quæ videntur bo-
na, non poterunt intelligere eum, qui est, neque operibus
attendentes agnouerunt quis esset artifex. Et infra: A
magnitudine speciei & creaturæ cognoscibiliter poterit
creator horum videri. Idem probatur ex illo Psalmi
18. Celi enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius
annuntiant firmamentum eius: quod testimonium late
prosequitur & explicat Chrysostomus homilia 9.
citata.

C Ex his patet, non solum temerarium, sed in fide
minimè tutum esse, ne amplius dicam, negare se-
cundam conclusionem propositam: quam tamen
negauit Petrus de Aliaco, & quidam alij, quos su-
preſſo nomine refert D. Thom. 1. contra gentes c. 12.
quod magis de his, qui prædicant, dicitur, quod
non solum temerarium, sed in fide minimè tutum esse,
ne amplius dicam, negare secundam conclusionem
propositam: quam tamen negauit Petrus de Aliaco,
& quidam alij, quos supreſſo nomine refert D. Thom.
1. contra gentes c. 12. quod magis de his, qui prædicant,
dicitur, quod non solum temerarium, sed in fide
minimè tutum esse, ne amplius dicam, negare se-
cundam conclusionem propositam: quam tamen
negauit Petrus de Aliaco, & quidam alij, quos su-
preſſo nomine refert D. Thom. 1. contra gentes c. 12.

In fide non est
tutum negare
demonstrari posse
Deum esse.

ARTICVLVS III.

Verum Deum sit.

CONCLUSIO Diui Thomæ affirmat, estque
non solum de fide, vt patet, ex illo Exodi
3. ego sum, qui sum, & qui est, misit me ad vos,
atque ex innumeris aliis locis sacre Scripturæ, sed
etiam est fundamentum ceterorum, quæ de fide te-
nemus. Si namque Deum tollas, cetera, quæ de fide
creduntur, tollas necesse est.

Conclusio.
Deum esse
est funda-
mentum om-
nium quæ de
fide profite-
mur.

E Circa rationes Diui Thomæ notat Caietanus,
non afferri ad probandum, Deum existere, quate-
nus ens quoddam à concretionem materia, ac muta-
tione liberum est, &c. sed solum ad probandum præ-
dicata quædam, quæ Deo conueniunt, vt mouens im-
motum, primam causam &c. existere in rerum na-
tura. In progressu namque ostenduntur alia ipsius
Dei attributa, necnon esse vnum tantum, & non plures.
Primam rationem D. Thomæ deduximus latius
8. Physicorum c. 6. quaest. 1. ad mentem Aristotelis.

F Adiciendæ tamen sunt nonnullæ alia rationes,
quibus apertius demonstratur proposita conclusio.
Atque prima sit. Nulla earum specierum, quæ intra
orbem Lunæ continentur, habet esse ex se: ergo ali-
quæ causa superior est in rerum natura, à qua pri-
mò esse acceperunt: hæc verò non est corpora cæ-
lestia: ergo est substantia corporis expers, excellen-
tiorisque natura. Rursus, vel talis causa ex se ha-
bet esse, vel habet illud acceptum ab alio. Si ex se, ergo
datur substantia corporis expers, quæ ex se ipsa exi-
stat, quæque causa sit effectrix harum rerum in-
teriorum: hanc verò Deum appellamus: ergo Deus
est.

Deum esse
demonstratur
quatuor effi-
caciſſimis ra-
tionibus.
Tertio prima.